1. Fil-gazzetta "Leħen is-Sewwa" fakkart l-irqaqat taż-żjara tal-Patri Majjistru Ġeneral L. Theissling, kif ħabbruhom id-Dumnikani nfushom: ara l-ħarġa tas-26 ta' Awissu 1996 *et seq.*
2. Qabbel ukoll "Katrin x'taf bil-Latin?" ta' Ġużè Aquilina, Leħen il-Malti, Settembru 1932.
3. Fil-ktieb *"Malta and Me"*, (1928), Eric Shepherd kiteb f'paġna 182: *". . . is it any great wonder that the ones with brains proclaim a "cultural affinity" with Italy? . . . As my friend, Mifsud Bonnici, said to me: "I should make a very poor imitation of an Englishman, but Italian comes naturally to me," He meant that the mentality of the English he saw was beyond him, but that of the Italians in their cities was well within his grasp. This, of course, is the able young man we did* not *send to Oxford!"*

   L-istudent kien Carmelo Mifsud Bonnici li għamel karriera mill-aqwa bħala avukat fil-kawżi tal-kriminal u bħala politiku. Il-kotra kienet tafu familjarment bl-isem ta' "Il-Gross". Kien poeta tajjeb bit-Taljan u bil-Malti. O. F. Tencajoli jsemmih fil-ġabra, *"Poeti Maltesi d'Oggi"*, 1932. Ħatruh Membru akkademiku ta' l-Għaqda tal-Kittieba tal-Malti. Għall-poeżija tiegħu bil-Malti ara l-versi "Quddiem Ġesù Msallab", Leħen il-Malti, 1937, meta kien jagħmel mir-rivista l-Prof. P. P. Saydon.

   Meta fl-1935 il-Gvern nieda għall-ewwel darba konkors ta' rumanzi bil-Malti, l-Onor. Dr. Carmelo Mifsud Bonnici għażluh membru tal-ġurija, flimkien ma' l-Avukat A. V. Laferla, Direttur ta' l-Edukazzjoni, Ant. Cremona, Mons. G. Darmanin, Rev. Ġ. Delia, S.J., Rev. Carm. Farrugia, u l-Prof. P. P. Saydon. L-ewwel premju ħadu Ġużè Aquilina bir-rumanz tiegħu "Taħt Tliet Saltniet". L-awtur kitbu meta kien fi tmiem l-istudji tiegħu fil-kors tal-liġi fl-Università. Ir-rapport uffiċjali ħareġ fl-1936. Għal tagħrif aktar aqra l-kitba ta' Ġ. Chetcuti. "Il-Professur Ġużè Aquilina – Awtur tar-rumanz 'Taħt Tliet Saltniet' " – Leħen il-Malti, 1938.

   Eric Shepherd ġie Malta bħala professur ta' l-Ingliż fl-Università ta' Malta, li dak iż-żmien kienet għadha fil-bini l-qadim, Strada San Paolo, il-Belt. Fil-ktieb tiegħu, Eric Shepherd għandu kliem ta' rispett għal Carmelo Mifsud Bonnici, minkejja li jekk noqogħdu fuq il-kliem fil-ktieb ta' tifkiriet, l-awtur qajla kien iniżżel l-istudenti universitarji ta' żmienu.

   L-Onor. Dr. Carmelo Mifsud Bonnici jiġi missier l-E.T. Dr. Ugo Mifsud Bonnici, President tar-Repubblika ta' Malta.
4. Il-qari "Il-Malti" beda joħroġ fl-1925. Il-Kummissjoni magħżula fl-14.11.1920 stampat ir-Rapport tagħha fl-1921 wara li ħadet sbatax-il laqgħa ħalli tħejji x-xogħol lli daħlet għalih. Kien hemm laqgħa ġenerali fit-18.12.1921 ħalli jseddqu r-Rapport. Fl-1924 deher it- *"Tagħrif fuq il-Kitba Maltija"* fejn "ix-xogħol kollu ġie fl-aħħar maħdum u miġbur mis-sur Nin Cremona." L-Onor. Arturo Mifsud, M.L.A., qanqal il-ħtieġa li l-Gvern jistampa t-"Tagħrif" li kellha f'idejha l-"Għaqda" fil-laqgħa tal-Parlament tat-22 ta' Novembru 1923, meta saret taħdita fuq mozzjoni li kien għamel huwa. Il-Gvern wiegħed li jistampa l-ktieb. Bil-ħruġ tiegħu tista' tgħid li bdiet tidher il-ħajja ta' l-"Għaqda". L-Onor. Arturo Mifsud, MLA, għażluh Kaxxier ta' l-Għaqda fl-ewwel kumitat maħtur fis-7 ta' Lulju 1922. Fil-laqgħa ta' wara ta' l-imseħbin kollha fit-13 ta' Mejju 1923, għażluh Viċi-President flimkien ma' l-Avukat A. V. Laferla u l-Avukat L. F. Mizzi. Dawn it-tliet Viċi-Presidenti żdiedu ma' l-Onor. Senatur Mons. Pawl Galea.
5. Ara G. Cassar Pullicino, "Ġużè Muscat Azzopardi", 1991, paġna 75 *et seq.* għal tagħrif itwal. Għall-istorja ta' min ifakkar li l-alfabett imsawwar mill-"Academia Filologica Maltese" kellu l-ħsieb jgħin l-iskular Malti fit-tagħlim tat-Taljan fl-iskejjel ta' Malta.
6. It-tifkiriet ta' Herbert Ganado, "Rajt Malta Tinbidel", u ta' Anton Buttigieg, "Mill-Album ta' Ħajti", jixhdu biżżejjed. Iż-żewġ awturi avukati taw sehemhom sħiħ fil-ħajja politika u kulturali ta' Malta.
7. Ara l-gazzetta "The Sunday Times" (ta' Malta), ħarġa tas-7 ta' Jannar 1996, fejn hemm ritratt u tagħrif.
8. Għadda ftit taż-żmien għax kienu qegħdin isiru xi xogħlijiet fil-post, li tidħol għalih mill-bieb ewlieni tal-Palazz, u ssib ruħek fih mill-ewwel bieb mal-lemin. Taraġ iwasslek fl-ewwel indana ta' "mezzanin" fejn kamra kbira u tilqgħek, fiha pittura mdaqqsa ta' Louis Du Cros turi l-Port il-Kbir int u tħares lejn il-Belt u l-Isla min-naħa ta' Bighi.
9. "Iċ-Ċittadin l-Ewwel", Partit Laburista, 1996: (manifest elettorali): ara paġni 196/197.
10. Kienu preżenti: Sur Achille Mizzi, President; Sur Anton Agius Muscat, Viċi-President; Sur Frans Sammut, Segretarju Onorarju; u s-sinjuri, Dr. C. Briffa, Mons. Lawrenz Cachia, J. J. Camilleri, Anton Cassar, Ant. Mercieca, Rev. Patri Victor Xuereb, S.J. Is-Sur Eman. F. Attard, Teżorier Onorarju ma kienx jiflaħ dak in-nhar.

    Kienet laqgħa li ħadet xi siegħa u fuqha. Fil-bidu tal-laqgħa kien hemm rappreżentanti tal-"media" jisimgħu lis-Sur Achille Mizzi jgħid kelmtejn ta' ftuħ u jieħdu ritratti tal-preżenti.

(Nota ta' l-Editur: Anton Agius Muscat ħatruh Viċi-President fil-laqgħa ġenerali straordinarja tal-Ġimgħa, 24 ta' Novembru 1995.)

Il-Moviment Qawmien Letterarju – Tletin Sena Wara

ACHILLE MIZZI

F'din il-ħarġa ta' "Il-Malti" qegħdin nikkommemoraw it-tletin anniversarju mit-twaqqif tal-Moviment Qawmien Letterarju.

Għal dan l-għan qegħdin f'dan l-għadd nippubblikaw xi xogħlijiet ta' awturi li kienu kkontribwew f'dan il-moviment u li għadhom jiktbu sal-ġurnata tal-lum.
Bħalma wieħed jista' jara, din hija biss għażla rappreżentattiva kemm għax dawk l-imsieħba li kienu jiktbu huma ħafna, kif ukoll għaliex xi wħud intefgħu b'ruħhom u ġisimhom għal ħidma f'oqsma oħra tal-ħajja u ma ssuktawx jiktbu.

Hu x'inhu, jibqa' l-fatt li l-Moviment li nibet mal-qawmien ta' Malta ġdida – Malta Indipendenti ħalla impatt enormi fuq il-mixja tal-letteratura Maltija fl-aħħar snin tas-seklu għoxrin. Jekk wieħed mill-għanijiet li kellu l-Moviment, jiġifieri l-qawmien ta' l-Ilsien Malti llum tbiel xi ftit mal-mixja taż-żmien, mhux hekk jista' jingħad għall-prodott letterarju li baqa' ħaj u huwa xhieda awtentika tat-tiġrib u t-tqanqil spiritwali tal-poplu Malti.

Bla ma ngħajbu x-xogħol ta' dawk li kitbu qabilna, nistgħu ngħidu li dak li nkiteb mis-sittinijiet 'l hawn huwa l-qofol tal-letteratura Maltija fl-qasam tagħha u dan mhux biss f'dak li huwa volum iżda, u wisq aktar, f'dik li hija kwalità.

Kontra dak li jaħsbu xi wħud, din ma kinitx kampanja kontra t-tradizzjonalisti, iżda mewġa ta' entużjażmu, qawmien sħiħ b'ideali ġodda li minnhom ittieħdu saħansitra bosta mill-kittieba stabbiliti bħal Karmenu Vassallo, Giovanni Curmi, Pawlu Mifsud, Anton Buttigieg, Wallace Gulia, Valentin Barbara, Kilin, Bertu Cassola u oħrajn.

Il-Moviment ma kienx la akkademja u lanqas għaqda fil-veru sens tal-kelma, u għalhekk dan l-isforz ma setax ikun sostnut għal tul ta' żmien. Kien bħal berqa fid-dlam li, madankollu, ħarrket u ħakmet lil bosta u li ħalliet effett fit-tul mhux biss fil-letteratura iżda wkoll f'oqsma oħra ta' l-arti bħal dik viżiva u dik mużikali. Anzi jiena naħseb li dan il-Moviment kien l-ewwel u l-aqwa stimulu li laqqa' artisti ma' xulxin minn diversi oqsma u ħajjarhom jaħdmu flimkien.

Dwar dan il-Moviment diġà ntqal u nkiteb bil-bosta, iżda valutazzjoni sħiħa għad trid issir mhux tant billi jingħadu l-fatti li seħħew darba iżda billi jiġi mistħarreġ u magħruf il-prodott sħiħ ta' dawk li darba kienu protagonisti u li għadhom ħajjin u mimlijin bil-għomor iżidu u jkattru b'xogħolhom il-letteratura Maltija.